

Els pobles del Canal d'Aragó i Catalunya

Salutació

Diuen que la nostra vàlua radica en el que pensem de nosaltres mateixos i no en el que creiem que els altres pensen de nosaltres. Potser sigui per això que Almacelles i Alpicat han estat sempre tan lluny i tan a prop a la vegada, tan diferents i tan semblants, fent via junts però cadascú a la seva manera.

Ha estat així com hem crescut plegats, des de petits fins el que som ara. Hem estat i som companys de viatge des de fa segles, i així seguirem, traçant camins particulars amb una aigua comuna que ens agermana i que ens ha fet grans.

En nom de tots els alpicatins i alpicatines, us desitjo que gaudiu d'una gran Festa de l'Aigua!

Joan Gilart Escuer
Alcalde d'Alpicat
Alpicat, març de 2018

Enguany, Alpicat

Situació geogràfica

Alpicat, a la comarca del Segrià, està situat a uns 7 quilòmetres al nord-oest de Lleida.

Limita amb el municipi de Lleida al sud, amb Malpartit (Torrefarrera) al nord i nord-oest, amb Rosselló al nord-est i amb Torrefarrera a l'est i nord-est.

A banda del nucli urbà d'Alpicat, al terme s'han anat desenvolupant nombroses urbanitzacions que han crescut amb l'augment demogràfic dels darrers anys.

Comarca El Segrià

Extensió 15,33 km²

Població 6.285 habitants (2017)

Codi postal 25110

Altitud 264 m

Gentilici alpicatins i alpicatines

Història

Els orígens d'Alpicat ens remunten a l'època musulmana, quan era una alqueria àrab als afores de la ciutat de Lleida.

El nom d'Alpicat, del mossàrab Al-biqcat, l'hem trobat, per primera vegada, en la carta de població de Castellblanc de Llitera l'any 1174, com un dels seus límits.

El nou poble, fruit del repoblament de terres comtals, es va situar al capdamunt del petit turó on el veiem ara i es va anomenar Vilanova d'Alpicat, topònim que no canviarà oficialment per Alpicat fins a l'any 1948, tot i que ja s'havia deixat d'usar molt temps abans.

Els vincles amb Lleida foren molt estrets i marcaren la història del nostre poble durant l'època medieval i moderna. Alpicat fou, durant cinc segles, poble de contribució de Lleida, i se'l considerava com a carrer i parròquia de la ciutat. El govern estava dirigit directament pels paers i veguers de Lleida i els alpicatins gaudien de les mateixes exempcions, obligacions i privilegis que els lleidatans. Els paers visitaven Alpicat periòdicament per impartir la justícia civil i criminal i nomenaven dos jurats i un batlle com a representants seus al poble. Alpicat contribuïa a les despeses de la ciutat pagant els ancestrals drets de sequiatge, verema i comuns imposicions, però, a diferència d'altres llocs de contribució, es beneficiava de l'avantatge de ser franc en el dret de peatge en el pont de la ciutat.

Amb la implantació del Decret de Nova Planta es posava fi al domini de la Paeria i s'iniciava una llarga etapa per delimitar els drets, els deures i els límits del nou municipi, que s'acabà resolent amb la constitució dels ajuntaments liberals a mitjan s. XIX quan Alpicat es constituí, definitivament, com a municipi independent.

Alpicat, com totes les poblacions al voltant de Lleida, no s'ha escapat dels conflictes que han castigat aquestes terres. Al s. XVI el bandolerisme va castigar tot Catalunya i va deixar una bona empremta amb l'atac del bandoler Calvis (1588) al poble. Les guerres posteriors, com la dels Segadors o la de Successió, van deixar molt empobrit el poble, però, malgrat tot, al llarg del s. XVIII el camp català visqué una etapa de bonança que al poble significà un creixement important: s'amplià la trama urbana i es construïren els dos edificis més notables del poble, l'actual església de Sant Bartomeu i cal Negre. La conflictivitat del s. XIX, amb la guerra del Francès i les guerres carlines, també afectà Alpicat, però van ser les pestes les que més van castigar el poble durant aquest segle, ja que les conseqüències de l'epidèmia de còlera l'any 1885 van ser funestes.

Arribats al segle XX tres grans elements condicionen el futur del poble. En primer lloc, l'arribada de l'aigua del canal d'Aragó i Catalunya; en segon lloc, la gran transformació agrària dels anys 60 (introducció de la fructicultura) i, en tercer lloc, l'expansió de les noves urbanitzacions al darrer terç de segle.

Històricament, el poble d'Alpicat era reduït a causa de la seva principal activitat econòmica, directament vinculada a l'explotació de terres de secà. Els alts i baixos demogràfics des de l'època moderna fins a principis del s. XX anaven estretament vinculats a les etapes de bonança i les crisis socioeconòmiques i del camp.

Malgrat tot, la morfologia del poble es mantenia estable i compacta a l'entorn del barri vell i els petits ravalles estesos al llarg de la carretera de Lleida, els quals absorbien les variables de població.

No obstant això, els canvis a l'agricultura, l'expansió de terres de regadiu i les millores de les vies de comunicació van iniciar a mitjan s. XX una etapa de creixement del poble en dues dinàmiques clares. Per una banda, residencial, ja que s'inicien les primeres urbanitzacions, i, per l'altra, un procés d'ampliació del nucli urbà.

Als anys 80 els dos processos avancen paral·lels i van fent via les urbanitzacions a la Cerdera i el Pla de Montsó, així com la compactació de la trama urbana i l'obertura de nous carrers. La darrera gran etapa urbana es produeix a principis del s. XXI, quan la població fa el darrer gran salt urbanístic amb un creixement clarament vinculat a zona residencial, que facilita la proximitat a la ciutat de Lleida i que es podria exemplificar, sobretot, amb el nou model de cases adossades residencials.

Punts d'interès

Centre històric

El nucli medieval original d'Alpicat, situat al capdamunt d'un turó i anomenat Vilanova d'Alpicat, guarda una petita trama urbana característica de l'etapa fundacional del poble que gira entorn del carrer del Centre. Dit carrer respon a un eix central estret i llarg que organitzava una bateria de cases al seu voltant amb un únic accés des del centre i utilitzant la part posterior de les cases com a mur exterior i de defensa del clos. Al voltant d'aquest primer nucli van créixer els primers ravals descendents respecte al desnivell del turó.

Església de Sant Bartomeu

L'església de Sant Bartomeu, situada a l'exterior del nucli medieval primigeni, fou construïda de nou a finals del s. XVIII sobre l'antiga església medieval, de la qual encara resten alguns testimonis a l'interior. La darrera gran obra fou la restauració del campanar, que té forma octogonal, amb una teulada de ceràmica vidriada de color blau, gràcies a la mobilització social del poble, a finals dels anys 80 del s. XX.

Cal Negre

Cal Negre és un dels edificis més emblemàtics del poble que recorda la important activitat agrícola i ramadera del s. XVIII, caracteritzada per la bona qualitat dels materials (carreus grans i ben tallats). Disposava d'una interessant planta baixa amb cups, cellers i corrals per als animals i d'una planta noble i estances per als mossos i el personal de la casa en un segon nivell. Sens dubte, actualment és un dels edificis més interessants de la vila.

La Unió

L'edifici actual, construït a principis del s. XXI, ha substituït l'antic edifici del primer terç del s. XX.

Sorgit de l'activitat recreativa i social que es duia a terme en aquells moments al poble, La Unió fou l'associació responsable de la construcció de l'edifici homònim el 1933, pocs anys després que es fundés l'entitat a partir de l'escissió de l'associació L'Íntima per desavinences internes de gestió entre els socis.

Tossal de la Teuleria Vella i Tossal de la Corona

Des d'aquests punts simbòlics del municipi es pot albirar gran part del Segrià. Són talaies perfectes, miradors atractius del poble.

